

A XX. század büntetési rendszerének reformkérdései

Az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület Kaposváron, 1935
szeptember 15-én tartott közgyűlésén felolvasta
dr. Finkey Ferenc koronaügyész

Nagyméltóságú Elnök Úr!

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Ma, amikor a világháborúban nyertes államok a vesztesekre ráparancsolt ú. n. békeállapot 15. évében a legnyíltabb fegyverkezési lázban égnek s amikor a távol Keleten talán már megdördültek az ágyúk, kattognak a gépfegyverek s röpködnek a mérges gáz-bombák egy új, ádáz háború bevezető akkordjaiként, melynek hullámai könnyen lángbaboríthatják újból a fél világot, ma nekünk, egy megnyomorított kis ország jogászainak szinte heroikus önfegyelmézést kell magunkra erőszakolnunk, hogy nyugodtan leülhessünk tanácskozni, vagy értekezni a társadalmi élet előrevitelét, jobb jövőjét célzó általános jogi kérdések megbeszélésére vagy ilyenek feletti elmélkedésre.

Sajnos, a magyar nemzet nem most van először ilyen tehetetlen állapotban. Állami életünk ezeréves történetében voltunk elégszer a háború utáni levertség és a szétszaggatottság keserves helyzetében. És mégis mindig feltámadtunk s állami életünk a tatárjárás, a hosszú török uralom s az abszolutizmus sűrű túlkapásai után is rendszerint újult erővel indult fejlődésnek. Megbizonyosodhattunk afelől, hogy az isteni gondviselés örökösök a magyar nemzet felett is.

Van Bíró a felhők felett,

Áll a villámos ég ...

S ha valakinek, úgy elsősorban a jogásznak kell meggyőződve lennie ,a jog és .az igazság erejéről, az

erkölcsi tényezők, az emberi szellem jogalkotó és jogfenntartó, az egyetemes kultúrát fejlesztő tevékenységéről. Ez a tudat és hit ad erőt nekünk, magyar bírának és kir. ügyészeknek is ma, hogy a sötét látóhatárok között is folytassuk a jog uralmának biztosítása, jogi életünk fejlesztése és ezzel a magyar társadalom és hazánk jobb jövőjének megalapozására irányuló munkánkat.

Hogy a mai értekezésem tárgyát nem valamely nagyobb jelentőségű, általános jogi reformprobléma köréből választottam, hanem megmaradtam a magam szűkebb szaktárgyánál, a büntetőjognál s annak is a legkevésbé kultivált részéből, a büntetésstanból szemeltem ki a büntetési rendszer jövő átalakulásának a kérdését, ennek igazolásául méltóztassanak megengedni csak annak a felemlítését, hogy a múlt évben, 1934-ben tartotta Palermóban harmadik nemzetközi kongresszusát a francia vezetés alatt álló „*Association int. de droit pénal*” s annak első vitakérdését éppen a büntetésvégrehajtási jognak külön kódexbe foglalása képezte, — másik, inkább angol irányítás alatt álló nemzetközi szervezet a „*Commission internationale pénale et pénitentiaire*” pedig 1929-ben el is készítette és kiadta a Nemzetközi Börtönügyi Codex mintát („*Ensemble de Régies pour le traitement des prisonniers*”) s ugyanez a szervezet hívja össze 1872 óta — újabban ötévenként — a nemzetközi börtönügyi kongresszusokat, melyek közül a legutolsót éppen f. évi augusztusban, alig három héttel ezelőtt tartották me' Berlinben. Ezekon a kongresszusokon a művelt világ legtöbb államából összegyűlt szakemberek vitatják több mint egy félszázad óta a büntetési rendszer alapvető és összes részletkérdéseit s azóta rengeteg üdvös, gyakorlatilag is bevált reformot juttattak tető alá a büntetési rendszert illetően.

Bármennyire kisszerűnek tekintik sokan a büntetőjogot s abban a büntetési rendszer problémáját a magánjog, az alkotmányjog, a közigazgatási jog óriási méretű, szövevényes kérdéseivel, vagy a ma legnagyobb érdeklődést igénylő nemzetközi jog elevenbe vágó problémáival szemben, méltóztassanak megbocsátani, ha a mai közgyűlésünkön mégis csak az említett szerényebb igényű kérdéssel kívánok foglalkozni, abban a meggyőződésben lévén, hogy a jog mindenik ága egyenlő fontosságú, mert mindenik ugyanazt a célt, a gyakorlati élet kielégítését szol-

gálja s a büntetőjog is éppen ezt a célt, a társadalmi rend oltalmát munkálja, a büntetőjognak pedig a leggyakorlatiasabb, a kriminalitás leküzdése szempontjából legnagyobb jelentőségű része a büntetési rendszer.

A büntetőjog elméleti művelői azt tanítják, hogy a büntetőjog a jogrendszer hatalmas épületének a záróköve, a különböző jogszabályok láncolatában az utolsó láncszem, mely a többinek a fennmaradását, tiszteletben tartását van hivatva biztosítani. Hozzátehetjük itt is, hogy utolsó, de nem a legjelentéktelenebb láncszem. A Btk. írott §-ai ugyan akkor teljesítik legideálisabban feladatukat, ha nincs szükség azok alkalmazására. Ha valaha el tudnók érni azt, hogy elég volna a Btk. meghozatala és kihirdetése, mert az emberek ennek a pár excellence tiltó törvénynek a hatása alatt — akár a Btk-ben előírt büntetésektől való félelemből, akár becsületes önfegyelmezésből — sohasem követnének el bűncselekményeket, akkor a Btk. szakaszainak gyakorlatbavételére valóban nem is lenne szükség, akkor megvalósulna Oszkár svéd király ideálja, hogy a börtönök üresen álljanak, akkor a hóhéri állást is meg lehetne szüntetni, amit Clémenceau, a „tigris” névvel becézett francia miniszterelnök kezdeményezett 1906-ban, ugyanaz, aki 1919-ben Magyarország felnégyelésének fő-főmesztere lett.

Hát ez szép utópia, de igazán csak utópia. Nekünk, jogászoknak azonban, akik a valóság talaján járunk, nem szabad ilyen ábrándok világába tévednünk. Minden reális érzékű, de a büntetőjog classicus vezérelveihez ragaszkodó, modern büntetőjogász tisztában van azzal, hogy az ú. m *általános* megelőzés, amit a német nemzeti szocializmus az ú. n. „autoritarizmus” új jelszónak a lobogója alatt olv fennen hirdet, sohasem lesz elegendő a bűnelkövetések megakadályozására, mert Éva ősanányánktól kezdve, a mai napig az emberek — és pedig férfiak és nők, gyermekek és ifjak egyaránt — szeretnek a tilosban járni s a törvényhozások már előre abban a tudatban állítják fel a büntetőjogi tilalmakat, hogy azokat sokan meg fogják szegni, a büntetőjogi szabályokat tehát alkalmazásba fog kelleni venni. A *különös* megelőzés, a Franz von Liszt reformeriskolájának a világháború kitörése előtt oly népszerűvé lett jelszava, a bűnelkövetéstől való visszatartás tekintetiben már többet jelent és gyakorlatiasabb prog-

ramm, de ez sem jár mindig kellő eredménnyel. A gyilkosokat, a tolvajokat mindenfelé évezredek óta büntetik az állami joghatóságok, de azért minden évben új és új egyének vállalkoznak ezekre a cselekményekre, biztos tudatában annak, hogy ha nem sikerül elmenekülniük a hatóságok elől, okvetlenül szigorú büntetés várja őket.

A büntetőjogi tudománynak az összetett elméletet követő, vagy az ú. n. közvetítő iskola név alatt összefoglalt művelői — akikhez sorozom én is magamat — akik az általános és különös megelőzés egyenlő fontosságát hirdetjük, s a megtorlás és a megelőzés eszméit összhangba hozni törekszünk, tisztában vagyunk azzal, hogy a büntetést nem azért alkalmazzuk, hogy azzal egy emberöltő alatt egyszer s mindenkorra kiirtsuk a bűnt és a büntetteseket, hanem azért, mert egyfelől emberi ész szerint az örök igazság parancsa, hogy a bűn, a rossz tett büntetést érdemel s a bűncselekmények elkövetőit a büntetés által nagyobb önfegyelmezésre, esetleg jobb erkölcsökre is nevelhetjük, másfelől azonban azért is, mert a társadalom rendjének a fenntartása, a jogrend, a közérdek oltalma végett is a büntetteseket meg kell büntetni, hogy ezzel úgy az illetőket, mint másokat is — annyira-amennyire — visszatartsuk az újabb bűnelkövetéstől. A Btk-eket és a Bp-okat tehát előreláthatólag még sok-sok évszázadokon át alkalmazni fogják a mi utódaink, a jövő századok büntetőbírái és ügyészei is, nekünk, a mai generációnak is kötelességünk azért, hogy a büntetőjogi szabályok fejlesztése, tökéletesítése, a tapasztalt hiányok, fogyatkozások orvoslása iránt a tőlünk telhetőt megtegyük s ezzel hozzájáruljunk a jog ezen ágának a minél sikeresebb eredményt biztosító kiépítéséhez.

A művelt államok mai büntetési rendszerének kialakulása a XIX. század büntetőjogászainak a vívmánya, tehát alig száz éves alkotás. A francia nagy forradalom előtti idők büntetési rendszere, amilyen érdekes és tanulságos szellemtörténeti szempontból, époly kevésbé állja ki a bírálatot jogászai és erkölcsstani tekintetéből. Ezer esztendőkön át a büntetési rendszer a nagyobb büntettesekre a mindennapos halálbüntetésből, a legdurvább testcsonkításokból, kisebb büntettesekre pedig botozásból és vesszőzésből vagy különböző érzéki becstelenítésből állott. Börtönök, fogházak. javítóintézetek nem is léteztek. Csak a XVI. századtól kezdődően fedezik fel a jogtörténeteszek

itt-ott egy-egy kezdetleges alakját a börtönöknek, vagy javítóintézeteknek. Nem lehet elégszer idéznünk azt a régi rendszert legjobban jellemző, közismert esetet, hogy Angliában még most száz éve, 1835-ben is megtörtént, hogy egy 9 éves gyermeket halálra ítélték egy marék festék ellopása miatt. A botbüntetés mai hívei pedig hazánkban még csak jövő évben ünnepelethetnék meg az 1836. évi XVII. t.c.-ket, mely a negyedévenként kiszabható 25 botokat maximálja.

Jól tudom, hogy nálunk is rangrejtve sokan kárhoztatnak bennünket, maliciózan ú. n. modern büntetőjogászokat, hogy miért ellenezzük annyira ennek a legolcsóbb és leghatásosabb büntetési eszköznek a visszahonosítását, de az ilyen felelőtlen magánvéleményekre elég csak Deák Ferencnek, a haza bölcsének és Kossuth Lajosnak, a 48-as alkotmány-reformok szellemi vezérének a nevére hivatkoznom. Deák éppen most száz éve, 1835 nov. 17-én mondta el az Alsó Tábla kerületi ülésén a minden magyar büntetőjogi tankönyvben idézett hatalmas beszédét a botbüntetés, „az emberiséggel ellenkező verés” eltörlése érdekében, mely beszéd a Tábla többségét még nem tudta meghódítani, de aminek eredmény? lett gyakorlatilag az, hogy a legtöbb vármegye — mint egyik követ írja — 800 év óta először abba hagyta a botok osztogatását, vagy legalább is felhagyott annak nyilvánosan, a piacon való végrehajtásával. Kossuth pedig az ő hatalmas lángostorával vágja a nemesség szemébe, hogy: „a büntetésnek ez a neme nálunk nemcsak a szégyenbélyegét vesztette el, mivel a veréb-nemöléstől az útonálló rablásig mindent, de mindent bottal gyógyítunk, hanem még különösen a magyarnál és az oláhnál bizonyos elfásult hetykeséget szült, úgyhogy a botnak szisszenés nélkül kiállása még a férfias néperények közé tartozik.”

A száz év előtti nagy államférfiainknak ez az emberies és gyakorlatias életbölcösségre valló tiltakozása a botbüntetés ellen, ma is tökéletesen helytálló, mert ha a nép alsóbb, azaz kevésbé művelt osztályait felemelni, a műveltség magasabb szintjére hozni akarjuk, erre ma is nem a botozás, hanem az értelmi és erkölcsi erők fokozása az egyetlen biztos út és mód. A fejlődés vonala a büntetőjogban is nem visszafelé, hanem előre vezet. A büntetési rendszerből azért, ami végeredményében a társadalom nevelésének egyik legutolsó és kétségtelenül a legkeményebb eszköze, ki kellett küszöbölni a durva ke-

gyetlenkedést. Ezt a korszakos munkát végezték el a mi száz év előtti nagyjaink, amikor kereszülvítették, hogy a nagyobb büntetéseket sem szükséges mindig felakasztatni, vagy agyonbotoztatni, hanem az emberies módon berendezett, munkára nevelő inézetekbe hosszabb-rövidebb időre való beutalással, az apróbb vétségeket vagy kihágásokat elkövető kis büntett seket pedig pénzbüntetéssel kell sújtani s ezúton visszatartani a bűnisméltéstől. Igaz, hogy a börtön vagy az ú. n. javítófogház sem jár minden esetben biztos eredménnyel s tökéletes erkölcsi megjavulást bizony ritkán remélhetünk egy bűnelkövetésre hajlamos, börtönviselt embertől, de ennél emberségesebb és aránylag sikeresebb, gazdaságosabb büntetési eszközök mindezeideig nem tudunk feltalálni, mert a börtönbezárással a nagyobb és kisebb bűncselekményeket a legigazságosabban tudjuk megtorolni, viszont a rabmunka okos szervezésével az önfegyelmézést és a munkaösztön megszoktatását, mint a bűnisméltés leghatályosabb ellenszerét, az elítéltek jórésznél mégis aránylag megnyugtató sikerrel tudjuk megvalósítani.

Ez a felfogás lett uralkodó a XIX. század derekától kezdve az összes nyugateurópai és északamerikai államok büntetőjogában s így alakult ki az a modern büntetési rendszer, melyet legjellemzőbben az „*emberies*” jelzővel illethetünk s mely alapján ma is fennáll a művelt világ összes államaiban.

Jött azonban 1914-ben a szörnyű világháború, melynek váratlanul hosszú tartama világszerte alaposan felforgatta a jogélet legtöbb ágában a háború előtti alapelveket és a meggyökeresedett gyakorlatot. Ez a nagy kataklizma a büntetőjog terén is éreztette a maga romboló hatását. Nem hozott ugyan valami egészen új büntetési rendszert, de felelevenített a büntetőjog múltjából régi, eltemetettnek hitt vagy kiküszöbölni kívánt eszközöket. így mindenek előtt sűrűbbé tette a halálbüntetés alkalmazását, ami szükségszerű folyománya lett a háborús események által követelt kivételes rendelkezéseknek, a polgári büntetőjogba is bevezetett gyorsított és a feltámasztott statáriális eljárásnak s ezzel hosszú időre letolta a napirendről a halálbüntetés végleges eltörlése iránti, ú. n. abolicionalista mozgalmat. Visszahozta aztán a háborús mentalitás a vagyonkobzást és kis időre a botbüntetést is.

Érdekes azonban, hogy a szabadságvesztés-bűn-

tetést, a XIX. század uralkodó büntetési eszközét, a háború alatti és utáni kivételes rendelkezések és reformkövetelések sehol se vették ostrom alá. Sőt a „Fort mit dem Zuchthausemrm” jelszó, melyet a XIX. század utolsó negyedében a német szakirodalomban sokan fanatikusan hirdettek — a gyarmatpolitika egyik segédeszközéül tekintett deportáció meghonosítása érdekében — lassanként elnémult s a XX. század elején már ők is meggyőződtek, hogy a szabadságvesztésbüntetések rendszere mellett nincs szükség a deportációra, aminek a hatása rendszerint sokkal bizonytalanabb s a végrehajtásnál a visszaélések, az önkénykedések sokkal gyakoribbak, mint a börtönbüntetésekénél.

Végeredményben tehát megnyugvással állapíthatjuk meg, hogy a világháború romboló hatása nem döntötte le a háború előtti büntetési rendszert, mert annak alaptételei és intézményei megmaradtak, ma pedig, másfél évtizeddel a nagy kataklizma leviharzása után, mindenfelé visszatértek a háború előtti emberies büntetési rendszerhez.

A történettudományok legújabb iránya, az ú. n. ideálista történetszemlélet helyesen mutat rá arra a tényre, hogy a történet lényege a szellem tevékenységében áll. Az emberi tetteket és alkotásokat mindig és mindenütt a szellemi törekvések hozzák létre és magyarázzák meg. Ezt az egyetemes szellemtörténeti törvényt kell nekünk is alkalmaznunk, amikor a büntetési rendszer mai állapotát s annak a XX. század további folyamán várható alakulását és legközelebbi jövőjének tökéletesítését, fejlesztését akarjuk megvilágítani.

Egészen kétségtelen, hogy a XVIII. század végéig, de legalább is a derekáig, Európa-szerte uralkodott barbár büntetési rendszer, a halál és testi büntetések rendszere, csak olyan társadalomban állhatott fenn, mely az emberek közti kaszti különbségeket, a felsőbb rendeknek az alsóbbak feletti zsarnoki hatalmát, a földesúr pallos jogát tekintette vezérelvnek s amely nem volt képes felismerni vagy befogadni a törvény előtti egyenlőség és az emberiség gondolatát. A XIX. század új büntetési rendszerének a kialakulása, a halálbüntetés gyökeres megszorítása, a testi és szegyenítő büntetések teljes kiküszöbölése annak az emberszerető szellemi áramlatnak köszönhető, mely az individualisztikus világszemlélet égisze alatt a múlt század első és második negyedében nem-

csak a szakbeli filozófusokat, de különösen az államférfiakat, az intelligens középosztályt általában megragadta és az állami és társadalmi intézmények gyökeres reformálására, a törvény előtti egyenlőség és az emberies igazságszolgáltatás gyakorlati keresztülvitelére inspirálta.

A XIX. század vége felé, majd a XX. századnak első évtizedében azonban az individualisztikus világszemlélet mellett mind erőteljesebben tör előre a másik nagy, emberies vezérgondolat: a szociális életszemlélet és a szolidaritás eszméje, mely — megtisztítva a szocializmus túlzásait — a társadalmi osztályok egymásrautaltságának s különösen az anyagilag és értelmileg elmaradt társadalmi rétegek felkarolásának, szellemi és erkölcsi előrevitelének a kérdéseit írta zászlájára. Ezt a nagyszerű átalakulást, az individualisztikus és szocialisztikus törekvések összhangbahozatalát szakította félbe erőszakosan a világháború, mely a háborúval együttjáró mindennapos halálesetek, rombolások, a legszörnyűbb testcsonkulások közvetlen szemléletével — érthető, ha az erkölcsi felfogás eldurvulását, a szellemi dekadenciát idézte elő minden téren, így a büntetési rendszerben is.

Mihelyt azonban az európai államok és társadalmak kimenekedtek a háborús borzalmakból és a pusztítások nyomait úgy-ahogy eltakarították s az emberi szellem csodálatos regenerálódó erejével visszatértek az alkotó munka terére, a büntetőjogban is a régi, kipróbált, nemes vezéreszmék újból felragyogtak előttünk és talán az egyetlen Szovjetország kivételével, mindenütt helyreállították a büntetőjogi rendes szabályok uralmát. Sőt, a legtöbb helyt újból munkába vették egyebek közt a büntetési rendszer félbeszakadt reformálásának a problémáját is.

Ez az újból napirendre került reformmunka természetesen ismét új jelszavak alatt, illetőleg sokszor csak új köntösbe öltöztetett régi gondolatok háttérrel indult meg és folyik napjainkban is. Nem akarok a Spengler-féle pesszimiztikus új világszemlélet nyomán nálunk is divatossá lett sallangos szavakkal „az individualisztikus büntetőjogi szemlélet alkonyáról”, sem a supra-individualizmus, vagy univerzalizmus, még kevésbé a német „totális állameszmére” épített autoritarisztikus büntetőjog hangzatos ideológiájával közelebbről foglalkozni, ami messze elvezetne mai feladatamtól, csak arra szeretnék rámutatni, hogy

mindezek a moderneskedő kritikusok, nézetem szerint, meddő szélmalomharcot vívnak elképzelt ellenfelekkel, vagy nem ismerve közelebbről a büntetőbírói gyakorlatot, a kriminalitásnak legújabb alakulatait, téves és alaptalan riadót fújnak a büntetőbírói gyakorlat „indokolatlan, veszélyes és igazságtalan enyhésege ellen, mely szerintük már-már a büntetőjog fegyvereinek teljes berozsdásodására és szükségképpen a bűnözésnek a legtöbb államban jelentős emelkedésére vezetett.”

Gyakorlatilag ezek az eredetieskedő szólamok mindössze oda jutnak ki, hogy a büntetés célja mégis csak a megtorlás és pedig egyik-másik őszintébb író kijelentése szerint a szenvedésokozás, a büntetőbírák azért igyekezzenek nagyobb adagokban osztogatni a büntetési malumot, aminek talán nagyobb eredménye lesz, — másfelől a törvényhozások a közveszélyes büntettes-csoportokat a büntetés mellett, vagy ahelyett megfelelő biztonsági intézkedésekkel igyekezzenek ártalmatlanokká tenni. Vagyis ezek az új jelszavas reformerek is ugyanazt a programot hirdetik, amit a szerényebb régi zászló alatt az ú. n. harmadik büntetőjogi iskola már a világháború kitörése előtt kiörölt és sok részben törvényhozási úton meg is valószínűsített.

Közismert dolog, hogy a világháború kitörése előtti évtizedekben a Lombroso-féle naturalisztikus és a Ferri-féle szocialista iskola túlzásainak leküzdésével a higgadtabb reformerbüntetőjogászok, élükön Prins, Van Hameí és Liszt professzorokkal Európa-szerte, sőt a többi világrészek kultúrállamaiban is mindenfelé a büntetési rendszer egészséges reformjának, az addigi büntetési eszközök kiegészítésének, hatályosabbá, sikeresebbé tételének az előkészítésén dolgoztak. Vezető testület volt ezen a téren a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület (Union Internationale de droit de pénal). melyben a háború előtt legszebb egyetértésben dolgoztunk egvítt a francia, a német, az orosz, mondhatni az egész művelt világ szakembereivel.

Ez a Nemzetközi Büntetőjogi- Egyesület ismerte fel már a XIX. század uralkodóvá lett büntetési eszközének, a szabadságvesztés-büntetésnek árnyoldalait, a börtönbüntetés javító hatásának a kérdéses voltát, a szabadságvesztés-büntetési nemek scholastikus sokféleségével szemben az 5—6-féle szabadságvesztési

nem egyszerűsítésének a szükségét. A N. B. E. széleskörű vitái öröklték ki már a XIX. század végén azt a merészebbnek tetsző új gondolatot is, hogy a büntetéseket ne pusztán az elkövetett bűncselekmények objektív súlya alapján büntessük, hanem köztük az ő egyéni, lelki tulajdonságaik alapján, ahogy ma mondjuk: *lelki alkatuk szerint* tegyünk különbségeket a büntetési rendszerben is, vagyis a büntettek különböző csoportjaival szemben más-más megtorlási és megelőzési intézkedéseket tegyünk.

Ezzel indult meg a *bűnelkövetők* szubjektív alapon való *osztályozásának* a problémája, az egyik legnagyobb horderejű kriminológiai és büntetéstani probléma s vele megindult a büntetési rendszer gyökeresebb átalakításának a folyamata, amely nagyarányú szellemi mozgalomnak lett az eredménye már a háború előtti évtizedekben a gyermek és a fiatalok bűnelkövetők számára egészen különleges büntetési és gondozási rendszer kialakulása, — továbbá a közveszélyes munkakerülők, a hivatásos vagy megrogzított büntettek és a gyengeelméjű közveszélyes egyéneknek különleges intézetekbe való elhelyezése, így lett rövidesen uralkodó az a gondolat, hogy a XX. század büntetőjogi feladata lesz a különböző *büntettes jellemcsoportok* részére a megfelelő külön-külön büntetési eszközök és megelőzési intézkedések kidolgozása.

Ennek az egészséges szellemi mozgalomnak eszerint két célkitűzése volt. Egyik az, hogy az állam kíméletlenül üldözze a nagy büntetéseket, a társadalom békéjére és fejlődésére *közveszélyes elemeket* s evégből ezeket lehetőleg hosszú időre, — esetleg határozatlan tartamú biztonsági őrizetbe helyezéssel igyekezzen ártalmatlanokká tenni. Viszont legyünk kíméletesekek, elnézők a valóban kis bűnösökkel, a még *erkölcsileg nem romlott lelkületű* egyénekekkel szemben, akik apróbb vétségek vagy kihágások miatt kerülnek a büntetőbíróságok elé. Ezekre a rövidebb tartamú börtön vagy fogház helyett enyhébb büntetési és megelőzési eszközöket kell alkalmazni, nehogy a börtönbe juttatással — a kis fogházakban divatos összezárás rendszere folytán — módot nyújtsunk nekik a valódi és teljes elzúllásra. így lett a N. B. E. programja erre a bűnelkövető csoportra a pénzbüntetés felkarolása, a feltételes elítélés, a próbárabocsátás, az elzárás nélküli közmunka és a bírói dorgálás.

Az általános megelőzés modern német apostolai

rettenetes tévedésben vannak, amikor abból indulnak ki, hogy minden, vagy a legtöbb büntettes nagy gazember, az enyhe büntetés tehát szentimentalizmus, lágyszívűség a büntetőbírák részéről. Igenis, vannak elég szép számmal közveszélyes, nagy gazemberek, ezt mi is hirdetjük, sőt a laikusoknál sokkal jobban tudjuk, hogy minő gonosz indulatú, raffinált, bűnös egyéniségek állnak sokszor a bíróság előtt. De óriási tévedés azt vitatni, vagy abból a feltevésből kiindulni, hogy minden büntettes, vagy legalább is a büntetettek nagy többsége ilyen elvetemült, romlott ember, akit a nagyközönség megnyugtató végett is példás, azaz minél drasztikusabb büntetésekkel kell sújtani. Bizony, az újabb és újabb törvények és rendeletek lavinájában, amelyek közt kell a XX. század emberének élnie és mozognia, sok olyan ember is beleüti a lábát a tiltó szabályokba, akire a legszigorúbb felfogással sem mondhatjuk, hogy bűnre hajlamos, vagy éppen javíthatatlan egyéniség lenne. Ezeket az előbbiekkal egy kalap alá venni, sajnálatos általánosítás, amitől a bírónak, aki az igazságot van hivatva megállapítani és kiszolgáltatni, feltétlenül tartózkodnia kell. A tudatlanságot, a nehéz gazdasági helyzetet, az önhibáján kívül nyomorba jutást, ami a legtöbb apró bűnelkövetésnek a valódi hatóoka, a büntetőbíróknak nem lehet figyelmen kívül hagynia.

A XX. század első másfél évtizedének ehhez a büntetéstani programjához tért vissza a háború után a büntetőjogi szakemberek reformergárdája, amikor elméletileg a bűnelkövetők különböző jellemcsoportjainak a helyes megállapítását, gyakorlatilag pedig a különböző jellemcsoportok számára a megfelelő büntetési és megelőzési intézkedések kidolgozását s a szükséges újfajta intézetek felállítását tűzte ki a legközelebbi jövő feladatául.

A büntetési rendszer reformkérdései alatt tehát a XX. század büntetőjogi tudománya nem a „leghelyesebb” büntetési eszközök vitatását, nem a halálbüntetés vagy szabadságvesztés vagy a deportáció létjogosultságának a problémáit érti, hanem a nagy elvi vitakérdés, ami a XX. század büntetőjogászait még a következő évtizedekben is bizonyára foglalkoztatni fogja, nézetem szerint abban áll, hogy a bűnelkövetők között minő büntettes lelki alkatokat, milyen jellemcsoportokat lehet és kell megkülönböztetni s az egyes jellemcsoportok számára a ma fennálló büntetési eszközöket miképpen lehet hatályosabbakká, si-

kevesebbé tenni s miféle biztonsági intézkedések kerihet az egyes különleges jellemcsoportok veszedelmes tagjait a legbiztosabban, de mégis emberségesen ártalmatlanná tenni. Ennek a nagy problémának egyes részletkérdései állanak ma az imént említett nemzetközi kongresszusok napirendjén, mint ezt a következőkben a legutóbbi berlini kongresszus legfrissebb határozatainak és óhajainak megemlékezésével illusztrálni fogom.

A kérdés kiindulási pontja és a döntésnél irányadó szempont ma már tisztán áll előttünk. A kiindulási pont a differenciálás, a büntettek között a szükséges megkülönböztetés, ami az egyénítés nagy törvényének s Aristoteles óta a helyes igazságszolgáltatás első elvének a folyománya. A döntő szempont pedig az, hogy a Btk. általános és közönséges szabályai mellett, melyek a normális, mondjuk, egészséges észjárású, felnőtt büntettekre alkalmazhatók, gondoskodni kell megfelelő különleges szabályokról és intézményekről, melyek *a normálistól eltérő* külön jellemcsoportok tagjaira, azoknak testi, lelki és erkölcsi állapotához képest, alkalmasak és sikeresek lehetnek úgy a közérdek, a társadalom oltalma, mint az illető abnormális, közveszélyes egyének érdekében.

Hogy ilyen, a normálistól eltérő s ezért külön kezelés alá veendő jellemcsoportokat a bűnelkövetők körében meg kell különböztetni, mert ezekre a rendes büntetési eszközök se a megtorlás, se a védekezés, a bűnisméltés megelőzése szempontjából nem alkalmasak, illetőleg nem elegendők, — ezt már a XIX. század végén megindult s a XX. század eddigi évtizedeiben napvilágot látott törvényhozási munkálatok eléggé igazolják. Mint említettem, mindenféle egymásután hozták és hozzák a külön törvényeket

1. a gyermek és a fiatalkorú bűnelkövetőkről,
2. a közveszélyes munkakerülőkről,
3. a hivatásos vagy megrögzött büntettekéről,
4. a kétes elmeállapotú bűnelkövetőkről.

Ez a helyes elkülönítési (differenciálási) eljárás azonban ezzel nincs lezárva. Előrelátható, hogy a bűnügyi lélektan, illetőleg a karakterológia, az orvosi lélektan, az individuál pszichológia, az alkatpszichológia néven hatalmasan fejlődő, új elmetani tudományok és a folyton differenciálódó klinikai vizsgálatok, amiket az orvostudományok kiváló szakemberei e téren folytatnak, újabb és újabb jellemcsoportokat

fognak megkülönböztetni, amelyekkel aztán a büntető-jog is kénytelen lesz foglalkozni.

Így, nézetem szerint, már a mai elméleti vizsgálódások és a büntetőbírói gyakorlat mai adatai alapján külön jellemcsoport gyanánt lesz megkülönböztetendő *a vakmerő szélhámosok*, a nagystílusú csalók, hamisítók, erőszakos zsarolók és hasonló, ú. n. intellektuális bűnelkövetők csoportja. Elég a Stavinsky, nálunk a Strassnoff nevére hivatkoznom, akiknek kisebb-nagyobb követőivel, utánozóival léptenyomon találkozunk a büntetőbírói gyakorlatban. Ezek a vakmerő szédelgők, akik lelkiismereti furdálás nélkül tervezik ki a nagyobb-nagyobb csalási manővereket, akik körmönfont ravaszsággal ugratják bele a hiszékeny emberek százait, olykor ezreit a levegőben lógó bankalapításokba (volt ügyünk, amelyben 1700 rászédett sértett vesztette oda összekuporgatott tőkécskéjét), akik lelketlenül csalják lépre jövedelmező állásigéretekkel a kisembereket, hogy aztán a tőlük kicsalt óvadékokkal ellépjenek és mások, akik a becsületes ember által el sem képzelt trükkökkel fosztogatják embertársaikat, — mindezek szintén megérdemlik, hogy mint a közveszélyes büntettesek külön csoportjával külön foglalkozzunk.

Amerikában legújabbán két külön névvel jelzett alakulata burjánzott fel ezeknek a nagy szédelgőknek: a Hold up néven ismert autós banditák és a Kidnapping elnevezésű gyermekrablók csoportja. (Egy északamerikai városban megtörtént, hogy egy autós banditátársaság egy óra leforgása alatt 17 bankrablást követett el.) Ezeknél a legmodernebb banditáknál valóban nagyon igazolt lesz a határozatlan időre, azaz egyszersmindenkorra, magyarán: élethossziglanra való beutalás a kényszerdologházba, hiszen ezek rendszerint társadalmilag javíthatatlannak tekinthetők.

Ugyancsak külön jellemcsoportba lesznek foglalandók előreláthatólag *a fanatikus*, ú. n. *meggyőződéses büntettesek*, akik rendszerint politikai vagy vallási rajongásból, elvakultságból, máskor féktelen becsvágyból, tüntetésből, követnek el rémtetteket, szerveznek szociális, vagy politikai mozgalmakat s idéznek elő olykor belforradalmakat. Ilyenek például a közelmúlt proletárforradalmak bőségesen szolgáltatják. Az ilyen fanatikus bűnelkövetők hatályos és sikeres büntetésének a problémája is bizonyára fog-

lalkoztatni fogja a XX. század későbbi büntetőjogászait és a törvényhozásokat.

Ha tehát most össze akarom foglalni gondolataimat, hogy mik lesznek a XX. század következő évtizedeinek a büntetéstan reformproblémái, — bármilyen problematikus az ilyen jövőbelátásra vállalkozás, mégis bizonyos megnyugvással felelhetem azt, hogy amint századunk sötét foltja, a 4 éves rettenetes világháború nem döntötte meg a XIX. században kialakult emberies büntetési rendszert, úgy bátran remélhető, hogy a tudományos és technikai felfedezésekben rohamléptekkel előretörő századunk további tizedei sem fogják gyökerében felforgatni a mai büntetési rendszert.

A haladás, a legközelebbi jövő munkaprogramja csak a mai büntetési és megelőzési intézmények tökéletesítése, okszerűbb és sikeresebb alkalmazása lesz. A napjainkban megalkotott új Btk-ek: az 1926. évi török, az 1928. évi kínai és ugyanez évi spanyol, az 1930-iki dán, az ugyanez évi olasz, az 1932. évi lengyel, az 1933. évi lett Btk-ek és a nyomtatásban megjelent javaslatok: az 1924. évi görög, az 1925. évi csehszlovák, az 1934. évi francia, az 1933. évi oláh Btk javaslatok kivétel nélkül fenntartják az eddigi rendes büntetési eszközöket. Szembeszökő újítá? azonban az, hogy a *büntetések* mellett felölelik a különleges jellemcsoportokkal szemben alkalmazható *biztonsági intézkedéseket* is. Egészen új büntetési, vagy biztonsági intézménynek csak a sterilizációt mondhatjuk, amit egyes amerikai, sőt legújabbban 3 európai állam is kísérletképpen életbeléptetett, amire éppen ezért később kissé behatóbban kiterjeszkedem.

A büntetési rendszer reformkérdéseinek egyes pontjairól az idő rövidsége miatt legyen szabad csak egy-egy futólagos megjegyzést tennem.

A halálbüntetés fenntartása, vagy eltörlése továbbra is nyílt kérdése marad a XX. századnak. Bármennyire visszaszorította a háború által felélesztett pesszimista életszemlélet a halálbüntetés eltörlése iránti mozgalmat, érdekes jelenség másfelől, hogy ebben a ridegebb atmoszférában is sikerült egy-két államban az abolíciót törvénybeiktatni. Így mindjárt a háború befejezte után, 1919-ben az új osztrák köztársaság törölte el az addig fennállott halálbüntetést. Azóta pedig Svédország 1921-ben, Dánia 1930-ban, legutóbb 1933-ban pedig a Lett köztár-

saság iktatta ki a büntetési eszközök közül a halált. Angliában, ebben a büntetésekre iránt a legriegebb, kegyetlen felfogású államban pedig 1929-ben parlamenti bizottságot Küldtek ki az abolitio kérdésének tanulmányozására. Ez a bizottság felette érdekes jelentésében, Olivecrona svéd írónak a közismert javaslatát elfogadva, azt ajánlotta, hogy a törvényhozás próbaképpen 5 évre függessze fel a halálbüntetés alkalmazását.

Más oldalról ki kell emelnem, hogy Ausztria az eltörlés után egy évtizeddel — az azalatt elkövetett számos súlyos bűneset hatása alatt — visszaállította a halálbüntetést. Épúgy Olaszország, mely az abolitio tekintetében oly szép hírnevet szerzett, a fasiszta uralom alatt szintén visszaállította a kivégzést. A legújabb Btk-ek és javaslatok többsége is fenntartja azt. S azt hiszem, minálunk is jó ideig nem számíthatunk az eltörlés iránti javaslat felvételére. A legutóbbi években egymás után felmerült véres gyilkosságok s az amerikai bankrablókat utánzó rablási kísérletek nálunk is megerősítették a halálbüntetés híveinek táborát.

Az új Btk-javaslatban tehát nézetem szerint elég lesz annak a kimondására törekedni, hogy ezt a legnagyobb és alaposan vitatható büntetési nemet csak a keménylelkű (megátalkodott), vagyis az erőszakos jellemű s különösen a több ember ellen elkövetett gyilkosság, rablás és a gyilkossági, vagy súlyos rablási kísérlet miatt lehessen alkalmazni akkor, amikor a vádlott mellett jelentős enyhítő körülmények nem forognak fenn.

Ezzel kapcsolatban felvetem azt a gondolatot, hogy nem lehetne-e a törvényben intézkedni aziránt, hogy a társadalom erkölcsi érzületét felháborító, különösen súlyos esetekben a kir. Kúria — a bíróküldési szakasz kibővítésével — az eljárásra az illető esetre ad hoc rögtönítélőbírószágot küldhessen ki. Természetesen erről csak olyankor lehetne szó, amikor a tényállás teljesen tiszta és bizonyos s a vádlott bűnösségéhez, beismerése folyán, semmi kétség mm. fér, amikor tehát igazán felesleges és az igazságszolgáltatás érdekei ellen való hónapokig, esetleg évekig elhúzni, két felső fórumon ismételtetni a rémes merénylet részleteit. Hogy ez a gondolatom nem is oly képtelenség, elég utalnom arra, hogy a múlt hóban tartott berlini nemzetközi büntetőjogi kongresszuson egyik vitakérdés gyanánt szerepelt,

hogy miképpen lehetne a szenzációs nagy bűnperek folyamatát megrövidíteni s azok befejezését gyorsítani. Egy németországi bűnperben csak az első főtárgyalás 8 és fél hónapig tartott. (Sklarek-per). De elég a mi gyakorlatunkban előjött néhány nagyobb közismert ügyre gondolunk, hogy belássuk a felvetett javaslatom gyakorlatiasságát.

A *szabadságvesztésbüntetésekre* nézve meggyőződésem szerint a jövő fejlődés azok *egyszerűsítésére*. vagyis oda fog vezetni, hogy csak kétféle, egy szigorú és egy enyhe jellegűt fogunk megkülönböztetni. A magyar Btk. mai szabadságvesztésbüntetéseivel szemben ez az egyszerűsítés azt jelentené, hogy a mai ötféle szabadságvesztésbüntetés helyett a revideált Btk-ben csak két féle: *fegyház* és *államfogház* kerülne be. A mai fegyházba t. i. beleolvadna a börtön, az államfogház nevű újfajta büntetés pedig felölelné a mai fogházat, államfogházat és az elzárást. A két szabadságvesztésbüntetés mai kerete is ehhez képest módosulna úgy, hogy a fegyház 1 évtől 20, — halmazat és visszaesés esetén 24 évig, az államfogház kerete pedig 15 naptól 10 évig terjedne, miáltal megvalósítanánk a norvég és az olasz Btk-ek által kezdeményezett *párhuzamos büntetések* nagy-szerű reformgondolatát.

Ez a kitűnő reformeszmé ugyanis a nagyobb büntettek között az alapjellemük szerinti megkülönböztetést tartja szem előtt. Kétségtelen, hogy a szabadságvesztésre elítélt egyének között két főcsoport különböztetendő meg: az erkölcsileg romlottak, a kemény elbánásra szoruló és az erkölcsileg nem romlottak, tehát enyhébben kezelendők. Az előbbieket szabadságvesztésbüntetése lenne a fegyház, az utóbbiaké az államfogház.

A fegyház, mint a halálbüntetés után következő legszigorúbb büntetés ugyanis azokra lenne kiszabható, akik akár lelki romlottságból, erkölcstelen, vagy társadalomellenes életmódjuk, akár bűnös szenvedélyek, testi vagy szellemi aberrációk hatása alatt nagyobb súlyú büntetést követtek el, amiért hosszabb tartamú elszigeteléssel kell bűnhődniök, akiket azonban a rendszeres munkarakényszerítés és a pontos életmódra, fegyelemre szoktatás által mégis annyira-amennyire legalább társadalmilag alkalmassabbakká nevelhetünk.

Nem lehet ugyanis szemet hunyni az előtt a tapasztalati igazság előtt, hogy a durva lelkületű, a

bűnre hajlamos, vagy éppen már többször büntetett előéletű egyéneket, akikről feltehető, hogy kiszabadulásuk után újabb büntetést fognak elkövetni, nem ajánlatos rövid időre a fegyházba utalni, ezekkel szemben a büntetés kiszabásánál nem szabad kiméleteskedni, hanem a törvény által engedett keretben hosszabb időre kell odahelyezni őket, egyrészt azért, hogy a társadalmat minél hosszabb időre biztosítsuk újabb merényleteik ellen, másrészt azért, hogy a rabnevelés sikerét velük szemben minél inkább lehetővé tegyük. Egy-két évi börtön vagy fegyház az ilyen egyéniségeknek se a megtörésére, se a jobbátételére nem elegendő. Amennyire túlzott és igazságtalanul szigorú, amikor a marhalevélhamisításért hat havi vagy egy évi börtönt vagyunk kénytelenek kiszabni egy erkölcsileg még nem romlott, csak kisiklott emberre, annyira céltévesztett és előreláthatólag sikertelen kísérlet, ha egy megátalkodott zsebmetasztó vagy csalót, óvadéksikkasztót, az enyhítő körülményekre tekintettel másfél évi börtönre vagy két évi fegyházra ítélünk.

Sőt ezúttal is előhozom azt a másutt is hangoztatott javaslatomat, hogy a fegyház, mint legsúlyosabb szabadságvesztés büntetési nem maximális tartamának az imént említett feljebb emelése mellett az életfogytiglani fegyház végrehajtási rendszerére vonatkozó mai szabályokat is szigorítandónak vélem. Ma ugyanis úgy áll a helyzet, hogy akit a törvényben előírt halálbüntetés helyett az enyhítési szakasz alapján életfogytiglani fegyházra ítéltünk, az ha tíz évig jól viselkedik a fegyházban — s annyi esze mindeniknek van, hogy saját érdekében jól viselkedjék — a tíz év kitöltésével a közvetítő intézetbe juthat, ahol már félig-meddig szabad munkás gyanánt kezelik s ha itt 5 évig jól viselkedik, ami még könnyebb feladat lesz számára, öt év után feltételes szabadságot kaphat, vagyis 15 évi önfegyelmeléssel letudta az életfogytiglani fegyházat. Amennyire igazságos és emberies ez a rendszer a bűnét valóban megbánt, tehát alapjában még nem romlottlelkű egyénre, époly kritikus és visszafelé sül el egy két-színűsködő, alattomos elítélttel szemben, aki aztán, mint akárhány gyakorlati eset mutatja, a visszanyert szabadságát rögtön újabb súlyos büntetést elkövetésére használja fel. Közvetítőintézetbe helyezés és a feltételes szabadon bocsátás igen helyes és üdvös intézkedés azokra nézve, akik őszintén megjavultak

a fegyházban, hiszen tényleg ilyenek is akadnak, de túlságos kedvezmény oly egyénekre, akik az elkövetett legsúlyosabb büntetteik miatt, ha nem is örökös, de igen hosszú elszigetelést érdemelnek meg, már pedig az életfogytiglanra elítélés fogalma ezt jelentené.

Ha az életbölcesség parancsa, hogy tanuljunk az ellenségeinktől is, legyen szabad felemlítenem, hogy a csehszlovák köztársaságnak az 1934-ben hozott új törvénye értelmében a halálbüntetés helyett a bíróság az illetőt 15—30 évig terjedő fegyházra ítélteti s az így elítélt, valamint általában az életfogytiglanra elítélt csak 20 évi fegyház kitöltése után bocsátható feltételes szabadságra. S a büntetőjogi reformok tereli mindig előljáró olasz nemzetnek is már az 1889-iki kitűnő Btk-e a 30 évig terjedhető fegyház kiszabására adott jogot a bíróságnak a nagy büntettekre és az új, 1930-iki fasiszta Btk. is fenntartotta ezt a maximumai. S ha még megemlítem, hogy az emberiesség magyar úttörőinek, Deák és nagy kortársainak a híres 1843-iki javaslata is 24 évben állapította meg a rabság maximumát s az életfogytiglanra elítéltet valóban egész életére ott hagyta a börtönben, akkor talán a reakcionárius gondolkozás vádja nélkül ismételhetem meg ezeket a javaslataimat és alaposan hiszem, hogy a jövő fejlődése nálunk is az említett szigorításokra fog vezetni.

Egyébként a fegyházbüntetés keretének ilyen kibővítése elsősorban a büntetékiszabás nagy problémájának a kérdése, melyre ezúttal nem lehet kitérnem. Csak utalok arra, hogy ebben a kérdésben még mindig *a határozatlan időre beutalás* áll az elméleti és gyakorlati viták központjában. Ezt a nagyjelentőségű reformeszmét az 1870-iki északamerikai első nemzeti börtönügyi kongresszus vetette fel Cincinnatiában s az ott formulázott „*Elvi Kijelentések*” (Declaration of Principles) teljes határozottsággal mellette foglalt állást. Az európai kongresszusokon a szakemberek joidéig hűvösen fogadták a túlmerésznek tetsző gondolatot, még az 1900-iki brüsszeli kongresszus is határozottan ellene nyilatkozott, hogy a határozatlan időre beutalás általános büntetékiszabási elv legyen a szabadságvesztésbüntetésekre nézve. Azonban ma már az európai szakemberek többsége is megbarátkozott ezzel az eszmével, úgyhogy a 1910. washingtoni és az 1925. évi londoni kongresszus

határozottan helyeselte annak meghonosítását. A magyar törvényhozás is a közveszélyes munkakerülőkre és a megrögzött büntetésekre habozás nélkül törvénybeiktatta ezt a rendszert s előrelátható, hogy a XX. század folyamán a súlyosabb bűnelkövetők újabb csoportjaira is ki fogják terjeszteni az európai államok is ezt, a társadalmi védekezés és a rabnevelés szempontjából egyaránt üdvös rendszert.

A magyar büntetési rendszer fejlesztése szempontjából a legközelebbi reformkívánságnak tartom e részben azt, hogy a közvetítőintézetbe elhelyezésre és a feltételes szabadságra bocsátás kérdésében való határozásra egy valóban arra alkalmas szervezet létesítsünk, mely felerészben tapasztalt bíróemberekből álljon s a bizottságnak utasításul adassék, hogy csak teljesen őszintének tekinthető meg javulás eseteiben engedélyezze ezt a két kedvezményt. Ezzel legalább e részben eleget tennénk a múlt havi berlini kongresszus által kifejezett annak az óhajnak is, hogy a bírának a büntetés végrehajtásában megfelelő szerepet és befolyást biztosítsunk.

S mindenesetre intézményesen kell gondoskodni arról is, hogy a fegyházból kibocsátottak s különösen az ott hosszabb időt töltött egyének megfelelő tisztességes elhelyezése és megélhetése már előre a fegyházból kibocsátása előtt biztosítva legyen. Enélkül a gondoskodás nélkül a nagy büntetéseknél úgy a feltételes, mint a végleges szabadon bocsátása — őszintén megvallva — sötétbe-ugrás, vagy legalább is veszélyes kísérlet, mert mindig fennhagyja a közeli visszaesés rémét. Ma, a még mindig fennálló munkanélküliség korában ugyan ez a követelés visszatszeshetik, de ne feledjük el, hogy a társadalom védelmét, a becsületes emberek életének, vagyonának biztonságát szolgáljuk az ily veszedelmes, kétes jellemű egyének tevékeny pártfogás alá vételével. Ez éppen olyan okszerű elővigyázati intézkedés, mint a bacillushordozó személyek különös gondozása.

Ennek a követelésnek a szükségességét hangoztatta a múlt havi berlini nemzetközi büntetőjogi kongresszus is, kiemelve, hogy elsősorban arra kell törekedni, hogy a szabadulók rendes, „szabad” munkához jussanak. Ha ez nem lehetséges, munkáskolóniákba, vagy a szabadulók otthonába kell őket elhelyezni.

A szabadságvesztési büntetési nemek egyszerűsítése kérdésében az 1930-iki prágai nk. börtönügyi

kongresszus napirendjére az a radikális probléma volt kitzúve, hogy nem lenne-e helyesebb az összes szabadságvesztési büntetési nemeket egységesíteni s a többféle szabadságvesztés megkülönböztetését egyáltalán mellőzni. A vélemények azonban erre nézve annyira eltértek, hogy a kongresszus ebben a kérdésben nem foglalt állást, a következő kongresszusra halasztotta a döntést. Az új kongresszus napirendjére azonban ez a kérdés ki sem lett tűzve. Nagyon helyesen, mert ha végeredményben az összes szabadságvesztési nemek tartalma bizonyos fokig azonos, és céljuk is összefoglalható, de mégis az elítélteknek az említett két főcsoportjára való tekintettel kétféle szabadságvesztés megkülönböztetésére szükség van, s ezt úgy elvi, mint gyakorlati okokból fenn kell tartani.

A fegyház-, mint súlyosabb jellegű s a nagyközönség szemében előrelátható időnkig megbélyegzőnek tekintett szabadságvesztés mellett okvetlenül fenn kell tartani egy másik, ettől szemmel láthatóan lényegesen különböző enyhejellegű szabadságvesztést, mert vannak és bizonyára a jövőben is lesznek olyan bűnelkövetők, akik nem romlott erkölcsűek s a társadalmi rend szempontjából nem is veszedelmesek, akik jövőre előreláthatólag — valami rendkívüli esetet nem számítva — nem is fognak a bűn útjára vevődni. Az ilyen kevésbé kritikus jellemű egyének kezelése — ha cselekményük súlyára való tekintettel reájuk a szabadságvesztésbüntetés kiszabása nem volt mellőzhető — egészen más elvek szerint fogantósítandó, mint az előbbi csoporté. Annak a szabadságvesztési intézetnek, ahová ezeket a nem romlott lelkületű elítélteket helyezük, nem szabad megbélyegző jellegűnek lenni. Ezért helyesnek vélném az ezek számára rendelt intézeteket a fogház helyett a magyar *államfogházra* keresztelni. Rögtön kiemelve azonban, hogy a mi mai államfogházunktól ez a büntetési nem mégis gyökeresen különbözne abban, hogy itt a feltétlen munkakötelezettség lenne előírva, szigorú fegyelmi szabályokkal.

Nem habozom azt sem kifejezni, hogy a mi mai államfogházunkat ilyen alakjában nem vélem fenntarthatónak, mert szigorúbb, vagy enyhébb munkakötelezettség nélkül fenytőintézet fogalmi képtelenség és gyakorlati okokból is helytelen. Igaz, hogy a politikai büntettek szempontjából a mai custodia honesta létjogosultsága vitatható és ily alak-

jában ez a kérdés belátható időkig szőnyegen fog maradni, de ha a most vázolt enyhe jellegű fogházat éppen úgy kívánjuk szervezni, hogy az ne legyen megbélyegző jellegű, tehát ez is custodia honesta legyen, akkor semmi akadálya nincs annak, hogy az ily értelemben létesítendő államfogházat alkalmazzuk a politikai elítéltekre is. Hiszen bármennyire méltánylandó motívumból, esetleg tényleg őszinte hazafias fellángolásból vagy népboldogító exaltáltságból követett el valaki egy szabadságvesztéssel sújtandó büntettet, ha egyszer a büntetőbíróság ezt a büntetést alkalmazta, ennek nem szabad egyszerű semmittevésből állnia. Magára a politikai büntetésre is úgy egészségi, mint lelki szempontból is csak jótétemény a rendszeres munka és a szigorú életrendhez alkalmazkodás, amit intelligens ember nem is tekinthet megalázónak. A párbajozó urakra pedig ideje lesz már egyszer oda jutni, hogy vagy adjunk nekik komoly szabadságvesztésbüntetést, aminő lenne az említett munkakötelezettséggel járó államfogház, ha a fennforgó körülmények közt ezt érdemlik meg, vagy érjük be jelentéktelen esetekben pénzbüntetéssel, vagy bírói dorgálással, esetleg próbára bocsátással.

És aztán ha valaki nem párviadal, hanem valamely kisebb súlyú vétség vagy akár büntett miatt, pl. csekély összegű sikkasztás, jogtalan elsajátítás, magánlaksértés, titoksértés, hitelsértés miatt lett elítélve egy pár havi vagy akár egy évi fogházra, vajjon az ilyen embert okvetlenül a megbélyegző jellegű fogházba kell küldenünk? Nem elég az ilyen, csak alkalmilag megtévedt, a pillanatnyi nyomor, a kétségbeesés által a bűnelkövetésbe sodort emberre, aki még nem romlott erkölcsű és semmiképpen sem közveszélyes egyéniség, a nem megbélyegző jellegű államfogház, aminek a kitöltése nem fogja kizárni őt a tisztességes társadalomból? Ismétlem azonban, hogy miután az újfajta államfogházbüntetést nem egyedül az elkövetett cselekmény csekély súlyára, hanem elsősorban a bűnelkövető még nem romlott egyéniségére való tekintettel szervezném, tehát ilyen jellemű büntetéseket nagyobb súlyú — de nem a leg-súlyosabb — bűncselekmények miatt is idehelyeznék, ennek az államfogháznak a terjedelmét a mai fogházénál magasabbra tenném, (mint említettem, tíz évi maximummal s 15 napi általános minimummal), ami

által a fegyház és az államfogház párhuzamos büntetések lennének.

Ezek a javaslataim tehát meggyőződésem szerint kielégíthetnék úgy a mai szabadságvesztésbüntetések szigorítására irányuló követeléseket, mint az emberiség gondolata mellett kitartó philantropikus és a lelki alkat szerinti különbségtételre törekvő legújabb orvoslélektani és individuál pszichológiai reformereket. Szilárd meggyőződésem, hogy a XX. század további büntetőjoga oda fog fejlődni, hogy a mainál élesebb különbséget fognak tenni egy szigorú jellegű és egy custodia honesta színezetű szabadságvesztési nem között. A szigorú jellegűre, amit az angolok ma is a büntető szolgaság (penal servitude) elriasztó névvel illetnek, a franciák pedig kényszermunkának (travaux forcés) neveznek, amit egyes gyilkos kiimájú ausztráliai szigetekre való deportálás alakjában hajtanak végre, mi pedig a fegyház megbélyegző szavával jellemzünk, minden esetre fenn fog maradni a rossz erkölcsű, durva, kegyetlen-lelkületű, nagy büntetéseknél emberileg igazságos és szükséges sújtolására s fegyelemre és munkára nevelése végett, amelynek a végrehajásánál azonban a mainál nagyobb szigor nem a testi sanyargatásban és koplaltatásban, hanem a beutalás meghosszabbításában és a kibocsátás megnehezítésében állhat. Viszont az enyhébb jellegű szabadságvesztésbüntetésnek a mainál is enyhébb jellegűvé, valódi custodia honestává kell átalakulnia, fenntartva azonban ebben is a kivétel nélküli munkakötelezettséget.

A további kérdés most már a távolabbi jövő szempontjából az, hogy van-e szükség a kétféle szabadságvesztésbüntetés mellett a *dologházra* és a *szigorított dologházra*, amely két intézmény más névvel ugyan, de szintén csak szabadságelvonást és munkakényszert jelent.

Ennek a problémának megoldására nézve azonban utalnom kell a már említett elvi kiindulási pontra, mely a XX. század büntetési rendszerének kialakulásánál és jövő fejlődésénél is, nézetem szerint uralkodó lesz, t. i. a büntettek, illetőleg elítéltek jellemcsoportjai szerint való megkülönböztetés és a megfelelő külön-külön büntetési és megelőzési intézkedések szükségére. Erre való tekintettel a kérdés úgy áll, hogy a megrögzött, az angol és amerikai terminológia szerint ú. n. szokásos (habitual) vagy hivatásos büntettek megfékezésére mindenütt léte-

sített különleges intézet, a nálunk ú. n. szigorított dologház szüksége és helyessége úgyszólván vitán felül áll. A vita ma inkább csak az egyszerű dologház fenntartása körül forog. Ennek a mellőzése, illetve a fogházba való beolvasztása mellett a magyar szakemberek közül is a legtekintélyesebb helyről történt felszólalás. (Szöllősy Oszkár). A felhozott érvek mindenesetre komoly figyelemre méltók.

A dologházat ugyanis a magyar törvényhozás, éppen a szakirodalom hosszas sürgetésére, a közveszélyes csavargók és koldusok megfékezésére honosította meg nálunk is. 22 évvel ezelőtt azt hittük, hogy ez a bűnelkövetőknek a legveszedelmesebb osztálya s ezeknek a megfélemlítésére és jobb erkölcsökre nevelésére a határozatlan tartamú, de legfeljebb 5 évig tartó dologházi elhelyezés elegendő és sikeres is lesz. Most, 22 évvel a törvény meghozatala után, a tényleges tapasztalatok alapján megállapíthatjuk, hogy ez a számításunk nem vált be. Bíróságaink ezt a biztonsági intézkedést aránylag ritkán alkalmazták, aminek egyik oka az is lehetett, hogy egy ideig nem is volt külön kijelölt dologházunk, a bíróságok tehát tisztában voltak azzal, hogy a dologházba beutalt ügyis a rendes fogházban tölti ki ezt az intézkedést. De amióta van is két, ú. n. dologházunk: Jászberényben a férfiak, Kalocsán a nők számára, azóta is felette csekély számú beutalás történt ide.

Érdemben pedig a dolog úgy áll, hogy a II. Bn. által megalkotott újabb biztonsági intézkedés, a szigorított dologház, amelybe a megrögzöttek minősített büntettek utalandók be és pedig teljesen határozatlan végső tartamú kényszermunkára, ez a nagyon jól bevált és a bíróságok által elég sűrűn alkalmazott szigorú intézet felszívja a közveszélyes munkakerülők javarészét is. Gyakori eset, hogy a csak „közveszélyes munkakerülés” miatt a bíróság elé állított egyénről gondosabb nyomozás után kiderül, hogy az illető már elkövetett három olyan büntetett, ami miatt nem az egyszerű, de a szigorított dologházba kell beutalni.

Részemről azonban még ma sem merném az egyszerű dologház megszüntetését javasolni. Elvileg is szükségesnek vélem fenntartani a megkülönböztetést a csak lusta, dologkerülő, de még nem végképpen megrögzött elemek és a már teljesen megrögzöttek között. S gyakorlatilag is jó. ha van külön intézményünk a kevésbé és a legnagyobb mértékben köz-

veszélyes büntettes jellemcsoportokba tartozó egyének ártalmatlanná tételére. Viszont a fogházat, illetőleg az általam javasolt újfajta államfogházat megint egészen más jellemcsoport számára kell fenntartani, akik közé éppen a közveszélyes munkakerülők nem sorozhatók.

Ellenben teljes mértékben csatlakozom a szigorított dologházra nézve kialakult közfelfogáshoz, hogy ez a biztonsági intézkedés okvetlenül fenntartandó a fegyház és a fogház, vagy államfogház mellett is, mert tényleg vannak oly hatványozottan közveszélyes egyéniségek a büntettek között, akikkel szemben a rendes fegyházbüntetés a maga előre kimért tartamával nem elég megfélemlítő hatású, akiket tehát igazolt és szükséges a társadalom rendjének és biztonságának az érdekében magas minimummal és teljesen határozatlan végső tartamú elszigeteléssel a lehetőségig ártalmatlanokká tenni, természetesen őket is az emberies elbánás szem előtt tartásával.

Örömmel állapíthatom meg, hogy a II. Büntetőnovellának a szigorított dologházra vonatkozó rendelkezései a gyakorlatban kitűnően beváltak, úgyhogy azokon jó ideig nem kell módosításokat követelni. Annál igazoltabb azonban az a kívánságunk, hogy ezt a jól bevált biztonsági intézkedést igyekezzünk minél helyesebben, a törvény intencióinak megfelelően végrehajtani. Különösen figyelmebe ajánlom a felügyelőhatóságoknak a feltételes szabadságra bocsátásánál a legnagyobb óvatosságot, az imént említett okokból. Máris többször megtörtént, hogy a szigorított dologházból feltételesen szabadon bocsátott elítélt rövidesen újból a bíróság elé került, újabb súlyos bűncselekmény elkövetése miatt, minek folytán az illetőt újra be kellett utalni s most már ötévi minimális bennmaradással. Ez a veszély itt is mindig fennforog, de éppen ezért kell a szabadonbocsátás kérdésében a lehető legnagyobb körültekintéssel eljárni s a kibocsátott megfelelő elhelyezésről okvetlenül előre gondoskodni, hogy ennek a közelfekvő társadalmi veszélynek elébe vágjunk.

A múlt hóban tartott berlini nemzetközi kongresszus egyik vitakérdése volt az, hogy mikép kell megkülönböztetni a fegyház és a szigorított dologház végrehajtási rendszerét és utóbbinál lehet-e a fokozatos rendszert alkalmazni? Ami II. Büntetőnovellánk erre a kérdésre már előre megfelelt, amikor a fegyházi fokozatos rendszert a szigorított dologház

végrehajtása során elejtette. Ennek a helyessége fölött lehet vitatkozni, de gyakorlati okokból a II. Bn. álláspontja csak helyeselhető. Hiszen a szigorított dologház létjogosultságát, a fegyház melletti megkülönböztetését éppen az igazolja, hogy ide a társadalmilag szinte javíthatatlanoknak tekintendő, megrögzött büntetéseket helyezzük, akikkel szemben már a fokozatos rendszer útján való „rabnevelés” sikeréről lemondottunk. Itt tehát gyakorlatilag egyszerűen az állandó rendszeres munkáltatásról van szó, aminek így is meg lehet az a mindenesetre kívánatos eredménye, hogy egyik-másik elítélt mégis csak rájön arra, hogy okosabb dolog a tisztességes úton maradni s becsületes munkával keresni meg a kenyérét a szabad társadalomban is.

A kisebb büntetési eszközök és az ú. n. mellékbüntetések köréből csupán azt emelem ki, hogy a *pénzbüntetés*, mint a csekélyebb súlyú vétségek és kihágások főbüntetése és a nyereségvágyból, haszonlesésből elkövetett bármely cselekmény miatti mellékbüntetés bizonyára a jövőre is népszerű és üdvös büntetési eszközül marad fenn. E részben legnagyobb örömmel hangsúlyozom, hogy az 1.928. évi II. Büntetőnovellának a pénzbüntetések kiszabása és végrehajtása tekintetében tett gyökeres reformjai, melyek a szakirodalom régi sürgetését valósították meg, egy csapásra véget vetettek a bírói gyakorlatban e téren fennállott chaotikus ingadozásoknak. A II. Büntetőnovellának ez a hatalmas reformalkotása nagy lépéssel vitte előre büntetési rendszerünket, s mintául szolgál a legújabb külföldi törvényhozási munkálatoknak.

Ezzel kapcsolatban azonban kénytelen vagyok újból megismételni egy másirányú reformkövetelést, melyet a szakirodalom teljes egyértelemmel évtizedek óta sürget t. i. a *hivatalvesztés*, a politikai ionok gyakorlatának felfüggesztése, a viselt hivatal elvesztése, a foglalkozástól való eltiltás név alatt a Btk-ben felsorolt s újabb törvényekben még más néven is folytatott jogkorlátozó mellékbüntetések rendszere tökéletlenségeinek, vagyis a mai rendszertelenségnek gyökeres revízióját. Sajnos, itt még mindig időszzerű a legélesebb kritika és ostromozás, a Btk-nek ötletszerű s az igazságos és szükséges büntetés-kiszabást akadályozó elvi alap nélküli rendelkezései ellen, amiket az újabb törvények szintén rendszertelen és nem elvi alapon nyugvó rendelkezései sem orvo-

soltak. Nem akarom tovább fárasztani a m. t. Teljes ülést és a m. t. közönséget annak az elmondásával, mennyire bosszantja a bíróságokat, mikor a törvény hallgatása folytán a váltóhamisítás, vagy a halált okozó súlyos testisértés miatt kiszabott súlyos főbüntetés mellett nem lehet kiszabni a hivatalvesztést, és a politikai jogok felfüggesztését, vagy a magzatelhajtás miatt a foglalkozástól eltiltást, holott ugyanakkor a törvény a jóval enyhébb súlyú gondatlanságból okozott testisértés miatt már megengedi annak alkalmazását. Ezt az összevisszaságot igazán ideje lenne már a legközelebbi novellában megszüntetni és nem várni a teljes revízió idejére.

Bizton remélem, hogy a XX. század folyamán sikerülni fog a Btk-nek ezt a szarvashibáját orvosolni s az orvoslás a II. Bn-nak a pénzbüntetésre nézve keresztülvitt helyes elvi kiindulási pontja értelmében fog megtörténni, vagyis azt kell általános szabályul előírni, hogy a bírónak joga legyen bármely büntett vagy vétség miatti elítélés esetében, amikor megállapította, hogy a bűnelkövetés aljas, azaz erkölcsileg elítélendő és társadalmilag káros motívumból történt, amikor tehát az elítélt egyénisége többé-kevésbé veszedelmes jellemre mutat, a részletesen felsorolandó jogkorlátozásokat, illetve azok közül egyet, vagy többet, amiket a bíróság kívánatosnak tart, alkalmazni. A bírói szabadságot e részben legfeljebb annyiban vélném korlátozhatónak, hogy 5 évi vagy azon felüli fegyház, vagy még súlyosabb büntetés kiszabása és szigorított dologházba utalás esetében a két legsúlyosabb ily mellékbüntetés alkalmazása nem mellőzhető.

Végül még méltóztassanak megengedni, hogy csak egy és pedig a legújabb s igazi újdonságszámba menő reformkérdésről, a magtalanításról, az ú. n. *sterilizációról* mondjam el a lehető legrövidebben igénytelen megjegyzéseimet, mely kérdés a berlini kongresszusnak is a legelőkeltebben megvitatott programpontja volt.

A sterilizáció kérdése, mint büntetőjogi probléma, voltaképpen csak mellékhajtása az eugenikai, az emberi fajnemesítési mozgalom címen a legutóbbi évtizedekben napirendre került s különösen az orvosi szakkörökben rendkívüli előszeretettel terjesztett reformtörekvésnek. Ennek a valóban nagyjelentőségű fejlődéstani problémának mibenállásáról, eddigi eredményeiről és kilátásairól ezúttal — az én mai

tárgyam keretében — nem lehet s kimért időm rövidsége miatt lehetetlen is lenne csak futólagos bemutatást is nyújtanom. De a minket érdeklő *büntetőjogi* sterilizáció kérdésében való állásfoglalás végett erre nincs is szükség. Mert akár helyesli valaki elvileg az ú. n. fajegészségügyi, vagyis az emberi nem nagy egységeinek, az emberfajoknak testi és szellemi tökéletesítésére irányuló, vagy csak az ú. n. terapeutikai, a gyógyítási célból alkalmazott sterilizációt és az ezt elősegítő jogi reformokat, akár a negatio, vagy éppen a tiltakozás álláspontjára helyezkedik ezekben a kérdésekben, magának a büntetésül vagy a bűnelkövetés megelőzési eszközéül alkalmazandó magtalanításnak a problémája az előbbi nagy fejlődéstani kérdésekben való állásfoglalástól függetlenül megoldható.

Így részemről amennyire jogosultnak és kívánatosnak tartom magam is az emberi nem testi tökéletesítésére, a közegészségügy fejlesztésére, ezzel a szellemi és erkölcsi haladásra irányuló fajnemesítési, épúgy a gyógyítási célra irányzott eugenikai reformkívánságokat, éppen oly erős aggályaim és kifogásaim vannak a büntetési eszközül vagy büntett megelőzési célból alkalmazandó sterilizáció ellen.

Mint annyi sok büntetőjogi reformgondolat, a büntetőjogi sterilizáció eszméje is a bátor, sőt olykor vakmerő kísérletezések és feltalálások hazájában, Észak-Amerikában született meg s onnan jött át hozzánk Európába. Érdekes és az én egyéni aggályaimat megerősítő tény azonban mindjárt az, hogy míg a faj egészségügyi és a gyógyítási sterilizációt, közelebbről az öröklött terheltség, degeneráltság, nemi perverzitás, vagy az általános bűnözési hajlam miatt gyermeknemzésre alkalmatlan személyek magtalanítását az északamerikai Uniónak tudtommal 24 állama megengedi, addig büntetési eszközként ezidő szerint tudtommal mindössze három állam (Kalifornia, Nebraska és Washington) alkalmazza a sterilizációt, köztük Nebraska a castratio alakjában is és pedig mindhárom elvileg csak mint fakultatív mellékbüntetést, a szabadságvesztésen vagy a pénzbüntetésen felül, illetőleg mint biztonsági intézkedést. Európában ezideig csupán Dánia (1929), Svédország (1938) és a Németbirodalom (1933) vezették be, mint új mellékbüntetést, illetőleg biztonsági intézkedést.

Kétségtelen, hogy a szemérem elleni legsúlyo-

sabb büntettek elkövetőire a szemet szemért, fogat fogért ősi, primitív igazság jelszavával lehet propagandát csinálni a sterilizációnak mellékbüntetésként való meghonosítása mellett, az is kétségtelen, hogy a sokszoros visszaeső, tehát a bűnelkövetésre hajlamosoknak látszó nagy büntettek magvaszakadásának biztosítása végett a legradikálisabb megelőzési eszközül lehet vitatni a sterilizáció helyességét s a többször idézett múlt havi berlini kongresszus többsége is ebből a két szempontból indult ki, midőn helyeselte nemcsak az eugénikai, de a büntetőjogi sterilizációt, sőt a „kényszerű castratit” is, az is előrelátható, hogy a XX. század további évtizedei során ez a kérdés sokáig foglalkoztatni fogja a kriminológusokat, az én mai látásom szerint azonban ez az új büntetési eszköz vagy akár csak megelőzési intézkedés nem egyeztethető össze a büntetőjog mai legmagasztosabb vezérelvével, az emberiséggel, ezért meghonosítása legalább is aggályos és jövője fölötté kétes,

Bármiként szépítsük is a sterilizációt, mint okos és célszerű megelőzési vagy büntetési eszközt, bizony a valóságban nem más az, mint a régi világ annyiszor elítélt, durva testcsönkítő büntetése, amit nálunk már a Werbőczy Hármaskönyve eltörölt. S bármennyire vitassák a sebészorvosok az ily műtétek fájdalommentességét, bizony a valóságban nemcsak a castratio, de a vasectomia és a salpingectomia foganatosítása s a ma még ehhez megkívánt, beleegyezés kieroszakolása is hol szelídebb, hol durvább lelki vagy testi tortúrával történik.

Nézetem szerint azért a büntetési rendszer egészséges irányú fejlődésével ellenkező lépés ennek az új mellékbüntetések, illetőleg biztonsági intézkedésnek a behozatala s a berlini kongresszus állásfoglalása a közel jövőben bizonyára sok támadásnak lesz kitéve. Legtávolabbról sem akarunk beleszólni egy idegen nemzet s különösen a velünk a legválságosabb időkben is hűséges fegyverbarátságban álló nagy német nemzet jogalkotásába, de sajnálattal kell látunk, hogy ezen a ponton túllóttek a célon, épúgy, mint a múlt évi Btk. javaslatuknak, azzal az elvi kisiklásával, hogy bűncselekmény elkövetése nélkül is szó lehet büntetés alkalmazásáról.

Ellenben az én meggyőződésem szerint nincs okunk aggályoskodni, a közegészségi s különösen a gyógyítási célból alkalmazandó sterilizáció gondolata ellen. Abban csakugyan igazat kell adnunk az orvosi

szakkörök folyton megújuló követelésének, hogy a súlyos elmebajok, a gyengeelméjűség és a degenerálódás ijesztő terjedésének meggátlása vagy legalább csökkentése érdekében a kellő biztosítékok mellett alkalmazott magtalanítás adott esetekben úgy az illető szerencsétlen sorsú embertársaink testi jóléte, mint a közegészségügy, az emberiség jövő generációinak testi és szellemi épsége és fejlődése érdekében üdvös és kívánatos lehet. A gyógyíthatatlan hülyék, idioták, cretinek, e szomorú sorsú élőhalottak propagálásának lehetetlenné tételét sürgető orvosi beavatkozás szüksége és gyakorlatiassága előtt nekünk, jogászoknak sem szabad a homokba dugni a fejünket, sőt ily esetekben az euthanasia, a halálba-segítés megengedhetősége, illetőleg büntetlensége kérdésével is a XX. század jövő évtizedeinek a törvényhozásai kénytelenek lesznek foglalkozni.

Végül büntetési rendszerünk jövőjének alakulására nézve még csak azt a közismertényt említem meg, hogy a gyermek és a fiatalok bűnelkövetők fenyegetése és erkölcsi nevelése érdekében az első Novelánk (1908:86. t.-c.) által meghonosított és a Fb. (1918:7. t.-c.) által kiegészített korszakos új *javitó-nevelési intézkedések* szilárd meggyőződésem szerint még igen hosszú ideig kiállják úgy az elmélet, mint a gyakorlat tűzpróbáját s azoknak, mint a XX. század első egyik legnagyobb jelentőségű reformalkotásának fennmaradása emberileg bizonyosra vehető.

Ennek az önmagában is nagy és tágkörű problémának a részleteihez ezúttal egyáltalában nem kívánok hozzászólni, azonban ezzel kapcsolatban említem meg hazai büntetési rendszerünk kiegészítését célzó azt a reformgondolatot, hogy a büntetőjogilag felelősségre vonható fiatalokúra az első BN. által meghonosított két legenyhébb jellegű intézkedést: *a bírói dorgálást és a próbára bocsátást*, a felnőtt tettesekre is kiterjesztendőnek vélem. Sok külföldi törvényben ez a legenyhébb, tényleg csak erkölcsi jellegű büntetés a felnőttekre is alkalmazásban áll. Irodalmikig több szakíró társammal én is többször szót emeltem ezeknek hazai jogunkba bevezetése iránt, annál is inkább, mert már az 1843-iki büntető javaslatunk is felölelte a bírói dorgálást, mint legkisebb büntetési eszközt s azóta a fegyelmi törvények is kivétel nélkül alkalmazzák. Ma pedig, amikor a Te. 124. §-a magáévá tette minimális súlyú esetekben a büntetéstől való eltekintés gondolatát is, a szentimentalizmus gyanúja nélkül kí-

vánhatjuk, hogy az első ízben megtévedt, de alapjában nem romlott erkölcsű felnőtt bűnelkövetőkkel szemben is vegyük alkalmazásba minimális súlyú vétség vagy kihágás miatt ezt a két emberies és gyakorlatias intézkedést, melyek csak fokoznák őszinte bűnbánat esetén az ilyen, a bűnismétléstől ezen erkölcsi dorgatóriummal vagy próbárabocsátással előreláthatólag visszatérhető egyénekben a nagyobb önfegyelmzésre való törekvést és a materiális büntetés nélküli önkéntes megjobbulást.

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

Franz von Liszt, a modern bűnügyi politikai tudomány megteremtője, 1892-ben Budapesten a Magyar Jogászegyletben „A Büntetőjog jövőjéről” tartott nagyszerű előadását azzal vezette be, hogy nem restelli a Pester Lloydnak ő róla írt azt a kritikáját, hogy az ő tevékenysége nem a büntetőjog klasszikus terén halad, hanem a bűnügyi politika romantikus mezőire tévedt. ő nem restelli ezt a romantikus kirándulást, mert ő nem utópiákat hajszol, hanem a büntetőjogtudomány néhány praktikus kérdését akarja a jövő legközelebbi fejleményeire való tekintettel kifejteni. Én pedig azzal zárom mai igénytelen fejtegetéseimet, hogy én sem restellem, ha romantikus bűnügypolitikai elkalandozásnak, vagy éppen, még divatosabb jelzővel, tudománytalan elmefuttatásnak nevezik majd egyes kritikussaim a büntetésstan mezejére tett mai kiránduláso-mat, mert ezzel én is gyakorlati célokat óhajtottam szolgálni.

Amit Liszt az említett klasszikusan tömör előadásában, mint az akkortájban megalapított Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület programját fejtett ki, t. i. hogy a céltudatos bűnügyi politika feladata abban áll, hogy *az állam, a jogrend a bűnt és a büntetéseket céltudatosabban és kíméletlenebbül üldözze*, ennek a követelésnek a jogosultságát és gyakorlatiasságát az azóta lefolyt 43 év törvényhozási alkotásai igazolják.

Ezt a gyakorlatias programot követtem én magam is a fiatalkorúak büntetési rendszerének gyökeres reformja, a közveszélyes csavargók és a hivatásos büntettesek radikális megfékezése, a pénzbüntetések és a többi mellékbüntetések rendszerének gyökeres reformja, a gyöngelmű bűnelkövetőknek győgyeltartó intézetekbe helyezése, a szabadságvesztésbüntetések egyszerűsítése és általában büntetési rendszerünk korszerű reformálása érdekében 40 év alatt

közzétett kisebb-nagyobb dolgozataimban. S aminő örömmel tölt el, hogy ezekkel a szerény dolgozataimmal és hozzászólásaimmal valamicskével talán én is hozzájárultam a magyar büntetőjog ezen ágában a törvényhozásunk által létesített különböző reformok megérleltetéséhez, époly szilárdan bízom abban, hogy a XX. század büntetési rendszerének a továbbfejlődése is ebben a Liszt által megindított eszmemenetben s. N. B. E. által kitaposott ösvényen fog tovább haladni.

A helyes célt és a helyes eszközöket ma már — a világháború kriminális jelentőségű tanulságai alapján is — még tisztábban látjuk magunk előtt. A XX. század következő évtizedeiben várható fejlődés, mai látásom szerint kettős irányú :

Egyfelől *szigorítás* a nagy büntettekkel szemben, vagyis kíméletlenebb fellépés és hathatósabb védekezés a társadalmi irend, a közbiztonság igazi nagy ellenségeivel, a durvalelkű, kegyetlen alaptermészetű, vagy lelkiismeretlen szélhámos, igazi közveszélyes büntettes egyéniségekkel szemben. A szigorítás alatt nem a testi sanyargatást értve, hanem az illető veszedelmes és bűnisméltásra hajlamos egyéneknek a mainál hosszabb és pedig elvileg határozatlan tartamú időre a szabad társadalomból való elszigetelését.

A fejlődés másik iránya ellenben a menthető indító okokból vétkező, a társadalomra nem közveszélyes bűnelkövetőkre nézve a társadalmi megbélyegzéssel nem járó enyhébb büntetési nemek, a Garçon által ú. n. „peines non deshonorantes”, az általam ú. n. munkakötelezettséggel összekötött államfogház, a pénzbüntetés, a próbárabocsátás és a bírói dorgálás szélesebbkörű alkalmazása.

Minél kevesebb embert kell a fegyházba és a szigorított dologházba beutalnunk, minél több bűnelkövetőt tudunk az államfogház levegőjétől is megmenteni, annál biztosabb lesz a jogrend, annál szilárdabb a közbiztonság. Minél több bűnelkövetőt tudunk — kit szigorúbb, kit mérsékeltebb — fenyítés! eszközökkel és biztonsági intézkedésekkel az állandó önfegyelmzésre szorítani, a jobb útra térésre készíteni, annál sikeresebben valósítjuk meg a büntetőjog két alapeszméjét, az emberi igazságot és a társadalom oltalmát, ezt a két nagy gondolatot, amelyek meggyőződés szerint a XX. század további évtizedeiben is vezérlő csillagai lesznek a büntetőjog munkásainak a bűn és a büntettek elleni küzdelmükben.